

Gledališče omogoči razmislek in spremembe

Tomaž Krajnc *Prva premiera nove sezone v **SLG***

***Celje** je bila distopična drama po motivih romana 1984 Georgea Orwella*

Novo sezono v Slovenskem ljudskem gledališču (SLG) Celje, poimenovano Klasika v Celju, so v petek začeli na malem odru. Distopično drama 1984 Roberta Icke in Duncana Macmillana, ki je prva slovenska uprizoritev, je prevedel in režiral Tomaž Krajnc. Gre za motive znanega Orwellovega romana, ki se danes, 77 let po nastanku, zdi precej bolj resničen kot distopičen.

SPELA KURALT

Koliko romana je v predstavi in kako jo bodo videli tisti, ki so prebrali roman?

Fokus je bil dramaturško na dramtizaciji, ki sta jo naredila britanska avtorja Robert Icke in Duncan Macmillan. Vseeno je bil roman ves čas prisoten na vajah in je deloval kot priročnik za postavitev dramtizacije. Dramtizacija, če govorimo o zgodbi, sledi originalnemu romanu, ampak gre za popolno fragmentacijo in postavi linearno pripoved na stran. Mislim, da bodo vsi, ki so prebrali roman, uživali v novem branju.

Orwell je svoj distopični roman napisal pred skoraj osemdesetimi leti in veliko zapisanega se je uresničilo.

Zelo strašljivo. Prva ideja, da bi režiral 1984, je z Mihom Golobom [direktor in umetniški vodja **SLG Celje**] nastala pred letom in pol. V vsem tem času, ko sem študiral tekst in roman, sem se že spraševal, ali je to sploh še zanimivo, ker smo že na meji, da beremo novice. Shrljive so vzporednice med romanom, ki je bil napisan v štiridesetih letih prejšnjega stoletja kot opozorilo, komentar na ekstreme, ki so se takrat dogajali, in dogajanjem danes, ko se vse to na neki način hitro uresničuje, sploh z razvojem novih tehnologij in vzponom določenih političnih ideologij.

Kaj je največja vrednost te dramtizacije?

Nočem preveč vplivati na gledalce, ampak mislim, da se dramtizacija še bolj kot roman ukvarja z vprašanjem resnice, kaj je resnično, in uporabe spomina za manipulacijo. Torej spet nekaj, kar vidimo v svetu okrog nas.

Spomin je nekaj, na kar se ljudje zelo zanašamo, ampak ko se res poglobimo v raziskave o spominu, pa tudi ko sami pri sebi pomislimo za nazaj, ugotovimo, da je spomin zelo nestabilen, fleksibilen del naše psihologije. Zelo enostavno ga je zmanipulirati, če to nekomu koristi.

Kaj je resnično?

To je odprto vprašanje. Danes bo moj odgovor drugačen, kot je bil pred začetkom študija tega teksta. Zdi se mi, da tako kot lahko malenkost vpliva na tvoje nadaljnje odločitve, se je to zgodilo pri moji definiciji resnice. Mogoče je to malo tvegana izjava, ampak menim, da je edino, o čemer zares lahko vemo, da je resnično, to, kar čutimo. Seveda objektivna resnica obstaja, ampak edina stvar, ki je neizpodbitna, ki jo kot posameznik pri sebi vem, je to, kar čutim. S tem se odmikam od epizodičnih spominov v čustveni svet. S tem se naša predstava zelo veliko ukvarja. Če čutimo ljubezenska stanja, prestrašena stanja, je to tisto, kar kot posamezniki edino lahko stoodstotno vemo, da je resnično, ker je v nas. Znanost se ukvarja z objektivno resnico, ampak tu se že odpirajo filozofska vprašanja in vprašanja našega znanstvenega sistema, koliko dejansko verjamemo določenim stvarim.

Vse to vpliva na naše dojetanje sveta, v katerem živimo in gremo v gledališče. Je lahko gledališče nepolitično?

Vsaka pripoved je lahko politična, ker je tudi naš intimni, osebni svet lahko zelo političen. Tudi s tem se ukvarja naša uprizoritev 1984, torej neki naš osebni prostor, intimni svet kot upor proti sistemu. Mislim, da ni treba, da je cilj gledališča ali uprizoritve, da je politična. To je velikokrat avtomatična posledica oziroma stranski učinek.

Na novinarski konferenci ob začetku sezone ste omenili, da se je treba veliko ukvarjati z vprašanjem, kako narediti gledališče, predstavo politično. Torej, kako? Zelo sem odprt in podpiram vse vrste pripovedovanja ter načina dela gledališča. Širši ko je način pripovedovanja, več občinstva lahko

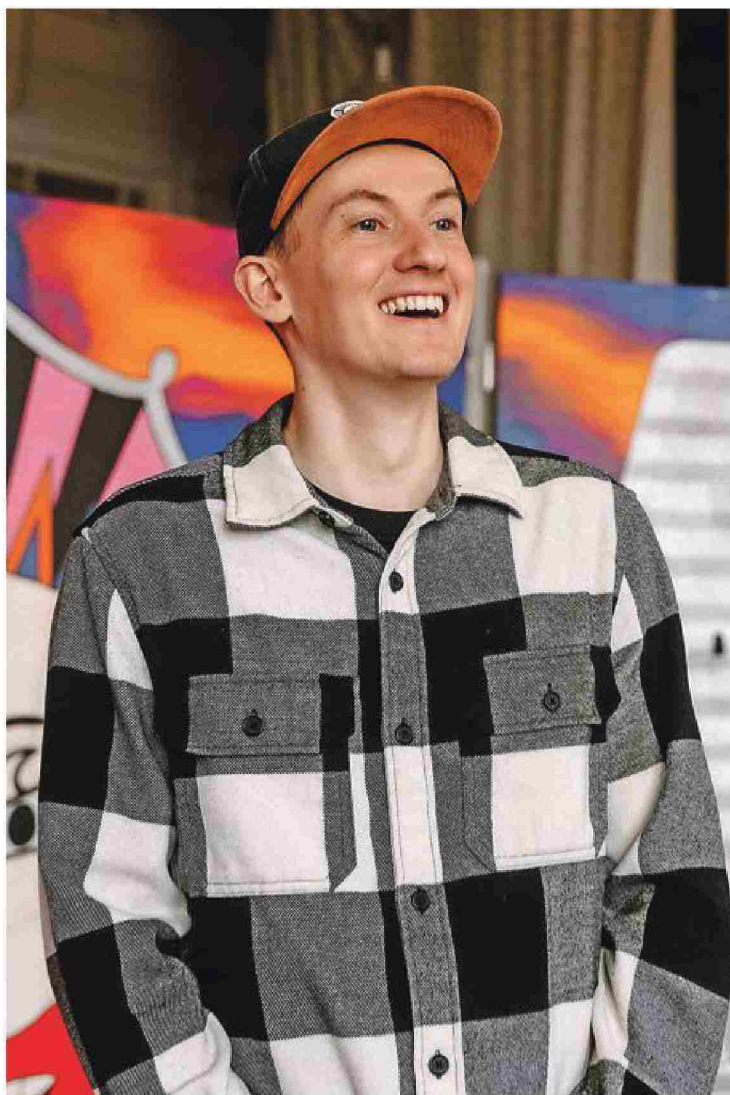
ujamemo. Osebo mi je gledališče najbližje takrat, ne glede na to, ali je politično na površini ali globlje, ko je v ospredju zgodba. Ta je tista, na katero ledimo vse tematike. Tudi v tej uprizoritvi poskušam pridobiti gledalca na našo stran tako, da spremlja zgodbo, se poistoveti z glavnim likom Winstonom, skozenj raziskuje svet, v katerem se znajde Winston, in posledično svet, v katerem živi gledalec, ki nato zapusti gledališče z razmislekom. Na ta način se poskušam izogniti temu, da bi bila predstava lekcija ali propaganda. Hkrati so tudi med študijem naše debate potekale zelo niansirano z vidika celotnega političnega spektra, da predstava ne vleče samo v eno smer.

Dejali ste, da je predstava diagnoza sedanjosti in napoved prihodnosti. Kakšen smisel imajo vse te predstave, romani, če živimo v svetu, v katerem so mnega pomembnejša od dejstev?

Še eno zahtevno vprašanje, na katero zares nimam pravega odgovora, ker je zelo kompleksno. Edino, kar nam lahko pomaga, koristi, mogoče že gremo v vprašanje vzgoje in izobraževanja, je razvoj kritične misli. Vse bolj smo bombardirani z informacijami, ki so ali niso resnične. Ker skozi otroštvo in odrasčanje nismo bili opremljeni, da bi lahko kritično ovrednotili te informacije, se balon napačnih, neresničnih informacij še napihne. Še vedno verjamem, mogoče naivno, da vsaka predstava in oblika umetnosti povzroči določeno spremembo v posamezniku, mu da misliti. Cilj ni, da povzročimo spremembo, ampak razmislek, ki lahko gledalca pripelje do spremembe ali pa tudi ne. Ko gre za ekstremne razmere, kot je totalitaristični svet v romanu 1984, umetnost in gledališče omogočita gledalcu, da ta vprašanja razvije v varnem okolju. Torej v okolju, v katerem gledalec ni neposredno vpleten v takšen svet, zgodbo opazuje od zunaj. Gledalec si postavi vprašanja, ki bi bila mogoče prepozno postavljena, če bi sam živel v takšnem svetu. To je moč, ki jo v gledališču še vedno imamo.

TOMAŽ KRAJNC

Gledališki in filmski režiser, ki že več kot 15 let ustvarja v mednarodnem prostoru. Po diplomi iz psihologije na Univerzi v Ljubljani je magistriral iz režije na škotskem kraljevem konservatoriju. Režiral je številne priznane predstave, tudi *Blazinka*, ki je kot prva predstava v 54-letni zgodovini *Linhartovega srečanja* prejela vse štiri nagrade (za najboljšo predstavo, režijo in dve igralski nagradi). Režiral je tudi štiri filme in spletno serijo *Dualizem*. V zadnjem času deluje kot režiser in asistent režije v Združenem kraljestvu, predvsem v Londonu.

Prevajalec in režiser distopične drame je Tomaž Krajnc.

FOTO ADAMANTIA TSERKEZOGLU

Utrinek s predstave 1984 v SLG Celje, kjer so sezono posvetili klasiki. FOTO JAKA BABNIK/SLG CELJE